

פרשת בראשית – מדוע נמנעה מהאדם אכילת עץ הדעת?

א. פתיחה¹

בתחילת הספר מורה נבוכים מצטט הרמב"ם קושיה בשם "איש חכם":

"הקשה לי איש חכם זה לו שנים קושיא גדולה, צריך להתבונן בקושיא ובתשובותנו בפירוקה... אמר המקשה, יראה מפשוטו של כתוב כי הכוונה הראשונה באדם שיהיה כשאר בעלי חיים שאין שכל לו ולא מחשבה, ולא יבדיל בין הטוב ובין הרע, וכאשר המרה הביא לו מריו זה השלמות הגדול המיוחד באדם, והיא שתהיה לו זאת ההכרה הנמצאת בנו אשר היא הנכבדת מן הענינים הנמצאים בנו, ובו נתעצם. וזה הפלא שיהיה עונשו של מריו תת לו שלמות שלא היו לו והוא השכל, ואין זה אלא כדבר מי שאמר, כי איש מן האנשים מרה והפליג בעול ולפיכך שינו ברייתו לטוב, והושם כוכב בשמים..."

(מורה נבוכים חלק א', ב')

הרמב"ם כמובן הציע בהמשך תירוץ לקושיה. אנו נבקש לדלות מהמקרא עצמו תשובה לתמיהה, העולה מפשט הכתובים.

ב. אכילת המן מול אכילת פרי עץ הדעת

מספר רמזים לשוניים, מצביעים כי התורה מבקשת לקשר בין פרשת אכילת המן לפרשת אכילת עץ הדעת. בפרשת עץ הדעת אנו קוראים:

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב... וְאֵת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְּרִי עֵץ זָרַע זָרַע לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ" (בראשית א', כ"ט)
"וַיֵּצֵא ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל" (שם ב', ט"ז)

ובפרשת המן, אנו מוצאים:

"וַיֹּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר צָוָה ה' לְקַטּוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עִמָּר לְגִלְגָּלֶת מִסֹּפֶר נִפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשְׁרֵי בָאֵהָלוּ תִקְחוּ" (שמות ט"ז, ט"ו-ט"ז)

לעומת רמזים אלו, עיון מקביל בשתי הסוגיות מעלה תמונה הפוכה לגמרי. המן היה המאכל היחיד הזמין לעם במהלך נדודיו במדבר, אותו ייצר ה' במיוחד למטרה זו, תוך שהוא מצווה על אופן וגדרי אכילתו. כפי שנאמר בדברים:

"וַיִּזְכְּרֶתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ זֶה אֲרֻבְעִים שָׁנָה בְּמִדְבַר לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנִסְתֶּךָ... וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ... לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לָבְדוּ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יְחִיָּה הָאָדָם" (דברים ח', ב'-ג')
התמונה העולה ביחס לעץ הדעת, מנגד, היא הפוכה בתכלית. האדם דווקא נצטווה ליהנות מכל הטוב הפרוש לפניו, אלא שנמנע ממנו מאכל בודד:

"וַיֵּצֵא ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל: וּמִעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אָכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" (בראשית ב', ט"ז-ט"ח)

את המשמעות להנגדה זו, נשכיל להבין עם הצגתה של השוואה נוספת.

ג. וַיֹּאכְלֶךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ

עם הופעתו הראשונה של המן, מתאר הכתוב כי העם עמד משתומם למולו, ולא ידע מה מוצג בפניו:

"וַיַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וַהֲנִיחָה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֻסָּפֶס דָּק כְּפָפֹר עַל הָאָרֶץ: וַיֹּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן ה' לָכֶם לְאֹכְלָהּ" (שמות ט"ז, י"ד-ט"ו)
מוטיב חוסר הידיעה בהקשר של המן מובא שוב במקרא:

"וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לָבְדוּ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יְחִיָּה הָאָדָם" (דברים ח', ג')

מבחינה זו, אנו שוב עומדים בפני השוואה ניגודית למצבו של אדם הראשון בגן עדן:

"וַיֵּצֵא ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל: וּמִעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אָכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" (בראשית ב', ט"ז-ט"ח)
את התוצאה לאכילת פרי עץ הדעת, מבאר הנחש בהמשך:

"וַיֹּאמֶר הַנָּחַשׁ אֶל הָאִשָּׁה לֹא מוֹת תָּמוּתוֹן: כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אָכַלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹהִים יָדְעֵי טוֹב וְרַע" (שם ג', ד'-ה')

הרי ששוב אנו עומדים בפני מצבים מנוגדים. האדם ניצב אל מול המן, כשהמקרא מבליט את חוסר ידיעתו את מהותו, ובמצב זה מצטווה האדם לאוכלו. בגן עדן מתהלך האדם בקרבת עץ הדעת, אך הפעם נאסרה עליו אכילתו כך שדרכו אל הדעת נחסמת.

1 מבוסס על מאמרי 'שלא יהיה חוטא נשכר-להבנת משמעותו של חטא עץ הדעת', פורסם בגיליון יב' של כתב העת 'צוהר', התשס"ג (עמודים 43-47).

...אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִּכְסוּ עַל הַשָּׁה... וְלֹא תוֹתִירוּ
 מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה בָּאֵשׁ
 תִּשְׂרְפוּ... וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּחַפְזוֹן פֶּסַח הוּא לֹא-ה' "
 (שם "ב, ג'-א")

נראה, כי התורה מנסה להטמיע בעם את ממד
 הארעיות באכילת המן, תוך שמירה על אותם כללים
 הזכורים לו מאכילת קרבן הפסח במצרים.

השהות במדבר אמנם הייתה אמורה להיות קצרה
 וארעית - לאחר קבלת התורה היו הם אמורים להיכנס
 לארץ כנען. אולם, רק בסוף הפרשה התורה חושפת
 בפנינו את האמת המרה על משך המסע:

"וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד
 בָּאָם אֶל אֶרֶץ נוֹשְׁבֵת אֶת הַמָּן אָכְלוּ עַד בָּאָם אֶל
 קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן" (שם "ט"ז-ל"ה)

מסתבר, שהתורה שומרת עובדה זו לסוף הסיפור כדי
 לא להאפיל על אופיו. בצורה זו היא מבקשת לומר כי
 אופי הארעיות והמסר הטמון בכך אכן התקיימו אף
 לאחר שהמסלול התארך. כך הדברים נשמרו אף במשך
 ארבעים שנה.

נמצא שבכל משך זמן זה העם טועם את לחם המדבר
 תוך שהוא נמצא במבחן מתמיד האם ישמור את חוקיו
 המדגישים את ארעיותו, והאם אכן ישכיל להפנים את
 המסר המיועד אליו.

בסיומם של ארבעים השנים, התורה שוב מתייחסת
 לעניין. בהתייחסות זו התורה מדגישה שהמשימה אכן
 הושלמה, תוך ציון העובדה שאכן נדרשו להשלמתה כל
 השנים שחלפו:

"וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם
 רְאִיתֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדָּיו וּלְכָל אֲרָצוֹ: הַמַּסּוֹת
 הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֵיךָ הָאֵתָת וְהַמַּפְתִּימִים הַגְּדֹלִים
 הָהֵם: וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרְאוֹת
 וְאָזְנִים לִשְׁמָעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם
 אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא בָלוּ שְׁלֹמֹתֵיכֶם
 מְעַלְיָכֶם וְנִעַלְךָ לֹא בִלְתָה מֵעַל רַגְלֶךָ: לָחֶם לֹא
 אָכַלְתֶּם וַיֵּין וְשִׁכָר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תִּדְעוּ פִּי
 אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם" (דברים כ"ט, א'-ה')

לאורך המסלול מתברר, כי מתקיים יחס ישיר בין
 הגורמים. ככל שהעם ממשיך לצרוך את הלחם
 שהמטיר ה', כך הוא מתקדם בהכרתו וידיעתו את ה'2.
 כעת, ננסה לשוב ולהבין את ההקבלה הניגודית בין
 אכילת המן לאכילת פרי עץ הדעת.

את ההשוואה בין שני הסיפורים נחתום בהיבט נוסף.
 בשני הסיפורים האדם נכשל בגלל סקרנותו. הוא לא
 התאפק עד שטעם מהפרי האסור בגן עדן:

"וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֵאֶוָּה
 הוּא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁפִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו
 וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכְלוּ" (שם ו')
 כמו כן, עם ישראל ננזף עת ביקש להעמיק דעת בטיבו
 של המן, ולבחון את עמידותו למחרת יום אסיפתו:
 "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד
 בִּקְרָה: וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה וַיּוֹתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ
 עַד בִּקְרָה וַיֵּרָם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם
 מֹשֶׁה" (שמות ט"ז, י"ט-כ')

אם כן, בין המן לפרי עץ הדעת מתקיימים שני
 ניגודים:

1. פרי עץ הדעת שכן בקרב גן מלא כל טוב,
 העומד לרשותו של האדם, והיה המאכל
 היחיד שנצטווה עליו לא לאוכלו. המן ירד
 בארץ מדבר, בה אין מזון בנמצא, והיה
 המאכל היחיד הזמין שאף נצטווה באופן
 צריכתו.

2. האדם ניצב חסר דעת מול עץ הדעת ומול
 המן. אולם, בעוד הוא מצטווה לאכול מהמן
 כדי להשכיל ולהרחיב את ידיעותו, דרכו אל
 הדעת באמצעות פרי עץ הדעת נחסמת.
 כעת ננסה לנסוך תוכן להשוואות ניגודיות אלו.

ד. לְמַעַן אֲנֹסְנוּ הַיֶּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם לֹא

בטרם נענה על שאלתנו, נבקש להצביע על מספר
 מאפיינים פנימיים בפרשת המן.

ראשית, עם נתינתו, ה' מבהיר כי אכילתו כרוכה
 בשמירת ציוויי ה' ותורתו:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לָחֶם מִן
 הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטּוּ דָבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן
 אֲנֹסְנוּ הַיֶּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם לֹא" (שמות ט"ז, ד')
 בהתאם לכך, כאשר העם כשל בכך, הוא מתרעם
 עליהם באותו מטבע:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עַד אָנֹה מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר
 מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי" (שם כ"ח)

מאפיין נוסף בו ניתן להבחין בנקל הוא, שמטבעות
 הלשון בפרשיית המן הרומזים לפסוקים המתארים את
 אכילת 'פסח מצרים'. באכילת המן נאמר:

"זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְקַטּוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי
 אָכְלוּ עֹמֵר לַגְּלֹגֶלֶת מִסֹּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשְׁרֵהוּ
 בְּאֹהֶלוֹ תִקְחוּ: וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... אִישׁ לְפִי
 אָכְלוּ לְקַטּוֹ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל יוֹתֵר
 מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה... וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ
 כָּפִי אָכְלוּ וְחֶם הַשָּׁמֶשׁ וְנִמְסָ" (שם ט"ז-כ"א)

וביחס לאכילת פסח מצרים אנו מוצאים:

"דָּבְרוּ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ
 הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבַיִת אֲבֹת שֶׁה לְבַיִת:

2 ניתן להרחיב יחס ישיר זה אף ביחס לתורה עצמה. מעמד הר סיני היה
 מעמד נקודתי, ובתום ארבעים יום, משה ירד עם לוחות הברית. במהלך
 המסע במדבר התווספו אט אט שאר המצוות. כתיבת התורה עצמה
 הסתיימה רק בסוף ארבעים שנות הנדודים (דברים ל"א, כ"ד). הרי שהעם
 צועד במדבר תוך שהוא ניזון מלחם שמים ובמקביל לומד חוקות שמים.

ה. לו עמי שמע לי

ברצוננו לטעון, כי התורה מציעה חלופה לפרי עץ הדעת, בדמות המן. העם הנבחר מצטווה בציווי מפורש לצרוך לחם משמיים, כזה המסייע לו להרחיב את ידיעותיו באופן הנהגת העולם והכרת מנהיגו. כך, מבקשת התורה לשדר קבל עם ועדה את המסר הבא – מעולם לא התעקש הקב"ה למנוע טוב מבעליו, ולא חפץ לו באדם נבער מדעת. מאז ומתמיד ביקש ה' לטעת דעת באדם, אלא שהאדם לא המתין לקבלתה, אלא העז לחטוף אותה בעצמו, ולכן נענש.

שנים לאחר מכן, יתברר לעין כל כי ה' בעצמו מתעסק בהנחלתה של הדעת לאדם כאות לקרבתו ואהבתו. זאת לא כתוצאה של 'תקלה', אלא בכוונה תחילה. ה' זן את האדם בטובו, בלחם מיוחד במינו המצליח הן להזין את גופו. במקביל, מלמד אותו פרק בידיעת הטוב והרע, באופן אכילתו והלכותיו, המקנים לו לדעת את קונו ולהבחין בהנהגתו את עולמו.

כעת, עלינו להבין מדוע לא אבה הקדוש ברוך הוא להעניק את הדעת לאדם באמצעות אכילת פרי העץ וביכר על פניה את אכילת המן?

בטרם נרד לעומקם של הדברים, יש לציין הבדל בולט בין אופן רכישת הדעת על ידי אכילת פרי העץ, לאופן רכישתה במהלך אכילת המן. קניית דעת על ידי אכילת פרי העץ מתבצעת באופן פיזי, בעצם אכילת הפרי נפקחות עיניו של אוכלו. לעומת זאת, אכילת המן לכשעצמה אינה מקנה את הדעת המיוחלת אלא מהווה בסיס לאורח חיים שאימוצו מקנה דעת. כעת, נבקש לעמוד על ההשלכות להבדל זה.

ו. ידעי טוב ורע

בהמשך סיפור תולדות האדם אנו נתקלים בתיאור הבא:

וַיְהִי כִּי הִחַל הָאָדָם לָרֵב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנֹת יָלְדוּ לָהֶם: וַיֵּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיֹּאמֶר ה' לֹא יֵדוּן רוּחִי בָאָדָם לְעַלְמָם בְּשֶׁגֶם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמֵי מַאָּה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה: הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ בְּיָמֵים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בָּנוֹת הָאָדָם וַיֵּלְדוּ לָהֶם הַמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁם: וַיֵּרָא ה' כִּי רָבָה רַעַת הָאָדָם בְּאֶרֶץ וְכָל יֶצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רָק רַע כָּל הַיּוֹם: וַיִּנְחֵם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בְּאֶרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ (בראשית ו', א-ו')

פרשייה זו, מתארת את התגבשותה של החלטת הבורא להחריב את בריאתו. במהלך התיאור נמצאים ביטויים המקשרים אותנו לפרשיית עץ הדעת. האדם מתואר כ'בן אלוקים' ומושגי טוב ורע משמשים בה לחילופין. נראה, שהיא רומזת לאכילת עץ הדעת, כפי שתוארה בפי הנחש, בעת ששכנע את האישה לטעום ממנו:

"וַיֹּאמֶר הַנָּחַשׁ אֶל הָאִשָּׁה לֹא מוֹת תָּמוּתוּן: כִּי יִדְעֶי אֶל־לֵהִים כִּי בְּיוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כְּאֶל־לֵהִים יְדְעֵי טוֹב וָרָע" (שם ג', ד-ה')

נראה, כי התורה מנסה לחבר בין הפרשיות ביחס של סיבה ותוצאה. באופן פרדוכסלי אנו מגלים כי דווקא היות האדם 'בן אלוקים, היודע טוב ורע', גרמה לו להתדרדר, עד שבוראו ניחם על עצם בריאתו. לאור זאת, נוכל לעמוד על פשר הדברים.

ז. לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה

מסתבר, שהתורה מבקשת ליצור עימות בין שתי חלופות של היחס בין האדם להשכלתו, וממילא בין שני סוגים של 'דעת'.

תיתכן קניית דעת כ'מוצר צריכה' ניטראלי. קניית הדעת באופן זה מתבצעת לפי נוסחה 'מתמטית' של יחס 'סיבה-תוצאה'. אדם המשקיע ברכישת הדעת יזכה בה באופן אוטומטי, כתוצאה ממאמציו. בדיוק כשם שהאדם הניזון ממאכל לפי צרכו, ישבע ממנו כתוצאה של מהלכים פיזיולוגיים אוטומטיים.

קניית דעת באופן זה אינה טומנת בחובה שום דרישה נוספת מהצרכן, כי אם ריכוז בפרטיה תוך למידתה והעמקה בה. מאחר שזו נרכשה לו, הוא זכאי לעשות בה שימוש כראות עיניו.

לעומתה, ישנה דרך אחרת ברכישת הדעת, אותה מסמלת אכילת המן. אין זו פעולת צריכה מנותקת, העומדת בפני עצמה. זוהי אכילה ממושמת ומשמעותית, המאזנת בין כוחות החיים במידה ומשקל הראויים להם. בדרך זו הדעת אינה מוענקת לאדם כתוצאה מכנית בלבד, כ'מוצר' בפני עצמו, אלא מהווה חלק מפסיפס של דרך חיים ותוכחות מוסר.

פער גדול ישנו בין אכילות אלו. פער זה בא ללמדך, כי הדעת אינה רק מצרך ניטראלי המשמש כסיפוק לתאוות ידע. הידע צריך להיקנות על מצע של מוסר, תוך הבנת מקומה של הדעת בחיי המין האנושי על שלל סיכווייה וסיכונייה.

כעת, נוכל לנסות לענות על השאלה בה פתחנו. האדם לא יצא נשכר מאכילת הפרי האסור, משום שהדעת שזכה בה לא שירתה אותו בפיתוח עולמו. הדעת רק הביאה אותו לבלבל בין המושגים של 'טוב ורע' עד שסיכן את המשך קיומו.

ה'דעת' כשלעצמה גדושה בנוסחאות וחוקי טבע, ללא מגבלות של אתיקה ומוסר. באופן סמלי, אף עצם רכישתה לוותה בפעולה הנוגדת את האתיקה, שהפירה את צו הבורא, למען סיפוק תאוות הידע בלבד. דעת שכזו עלולה להביא שואה על המין האנושי, כל זמן שאיננה מתובלת באתיקה השוקלת את השלכותיה.

לא בלעם הוא הדמות אליה מבקש הבורא להפנות את בריותיו, היודע דעת עליון ויועץ עצות של זימה. הבורא מבקש להקנות דעת לאדם כשהציווי המוסרי טבוע בתוכו. הדעת היא אינה חסרת צבע, אלא על

ה'טוב' מתנוסס ציווי העשה, ועל ה'רע' מתנוסס ציווי הלא תעשה.

כך שנים לאחר מכן, יבהיר הבורא את גרסתו שלו לדעת האדם, ואף יתן לו ממנה ביד רחבה.

”רָאָה נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמּוֹת וְאֶת הָרָע: אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצוּךְ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי וּמִשְׁפָּטַי וְחַיִּית וְרַבִּית וּבְרַכָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ... הַחַיִּים וְהַמּוֹת נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבַחֲרַת בְּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתָּה וְזָרְעֶךָ”
(דברים ל', ט"ו-י"ט)

כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב גד אלדד התשע"ח
עורך: אורי יעקב בירן
בית המדרש הווירטואלי
מיסודו של
The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash
אתר בעברית: www.vbm.etzion.org.il
אתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il